

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Petra Koscelníka „Archeologie konfliktních areálů v Čechách v 15. století“

Disertační práce odpovídajícího rozsahu je přehledně dělena do sedmi textových kapitol, doplněných o seznam literatury a pramenů, resumé a obrazové přílohy. Význam jednotlivých textových částí je pochopitelně odlišný – tomu odpovídá i jejich rozsah. Některá témata, postřehy a tvrzení P. Koscelníka vyžadují podrobnější komentář.

Nezbytný úvod je vstupem do problematiky, kterou autor nazývá „archeologie konfliktu“. V přehledu bádání a domácí i zahraniční literatury autorovi uniklo, že před několika lety byla vydána práce o archeologii bojišť v České republice, zahrnující mj. i středověk (*Grabolle – Matoušek – Meduna – Smrž 2009*).

Druhá kapitola (Teoretický model konfliktního areálu) je plně v intencích „plzeňské archeologické školy“, opírající se o teorie E. Neustupného, které ovšem P. Koscelník samostatně adaptuje. Systematismus je zde samozřejmě namístě, je otázkou, nakolik je účelné užití metajazyka pro vyjádření metodických východisek a koneckonců i poměrně jednoduchých myšlenek. Jako příklad uveďme hierarchii teoretického modelu konfliktního areálu: po „nejelementárnějším prvku v mrtvé kultuře“, artefaktu, následují komplexy, následně komponenty, po nichž přicházejí areály aktivit. Z těch se skládá konfliktní areál (vhodnější spojení by jistě bylo areál konfliktů) a vně ještě tzv. krajina zásobování (s. 15-16). Je formálně poněkud zavádějící, aby komplex byl obsažen v komponentě (předpokládali bychom z jazykového pohledu spíše opak), navíc je-li komponenta obsahově vymezena i archeologicky nedoložitelnými jevy (tedy bez artefaktů).

Přílišné lpění na metajazyce může vést i k sdělením: „Artefakty jakým byly projektily, splnily po výstřelu svůj účel a dokončily tak svou časovou i prostorovou trajektorii“ (s. 28). Kromě interpunkce zde postrádáme logickou posloupnost jevů – kdy a čím je splněn účel projektilů?

O několik stránek dále se dozvídáme, že „Každý jedinec vstupuje do světa hotových technických, sociálních a symbolických norem“ (s. 30) u úvah o typologii a délko-váhovém indexu šipek. Zde poněkud schází základní odlišení užitkových a symbolických (zdobených) hrotů šipek, známých i z českého prostředí.

„Otázka etnicity hrotů šipek“ je poněkud nepřesný název podkapitoly - hroty nejspíš etnicitu nemají. Příklady nálezů z Little Big Hornu a ikonografie bojiště u Třebele jsou poněkud vzdálené, stejně jako otázka trojbokých (hrotů) šipek v českém pravěku. Mnohem bližší analogii jsou poměrně časté nálezy tzv. rombických hrotů šípů a jejich spojování s maďarskou expanzí 9.-10. století. Pouze na okraj etnických otázek lze zapochybovat o autorově sdělení, že mezi oddíly Zikmunda Lucemburského byli Hunové (s. 32-33).

Třetí kapitola (Metoda) je přínosem ve dvou základních okruzích. Prvním je relativně nová, resp. precizující se metoda odborného (!) průzkumu za pomoci detektoru kovů, druhou pak nová metoda leteckého laserového skenování krajiny (lidar, LAS). S využitím dostupných dat menšího rozlišení tzv. Digitálního modelu reliéfu České republiky 4. generace byly porovnávány areály u Nového Hradu u Kunratic a Kostelce nad Sázavou, detailnější data byla zřejmě k dispozici pro areál u hradu Lopata. Výsledky lze považovat za vhodné východisko, minimálně pro stanovení limitů případné databáze. Jistě by bylo vhodné doplnit srovnání publikovaných plánů s lidarovými snímky i o vlastní povrchový průzkum. Formulace: „ve světle lidarových snímků a kontextu okolního terénu se palebná postavení jeví spíše jako přírodní útvary“ a další „spekulativní objekty“ (s. 42) při hodnocení palebných postavení u Kostelce nad Sázavou je východiskem z jednoduchého sdělení, že autor lokalitu neviděl. U čtvrté kapitoly (Analýza) překvapí její rozsah – osm řádků textu, které tvoří vstup k následující, nejobsáhlejší části práce.

Tou je pátá kapitola, nazvaná „Příkladové studie obléhání hradu Sión 1437“. Na téměř pěti desítkách stránek autor předkládá výsledky především povrchového průzkumu a následného vyhodnocení pozůstatků obležení zmiňovaného hradu. Klíčovým je v této části textu nastínění akcí obležených i obléhatelů (s. 91-94), založený na vyhodnocení nalézaných střel ze všech druhů zbraní. Zde se nabízí detailnější interpretace ofenzivní aktivity a rozsáhlých obléhacích prací v kontrastu s relativně drobným, provizorně opevněným hradem – může jít o pozůstatky naddimenzované aktivity, mající zajistit pouze zdání urputných bojů? Pak bychom stáli před atypickou lokalitou, resp. areálem, jehož vnější podobu určovalo ritualizované, symbolické jednání.

Šestá kapitola (druhá příkladová studie) se zabývá konfliktem u Tachova. Vzhledem k pramenné základně i způsobu jejího získání je pochopitelné, že ji tvoří pouze necelé dvě desítky stran především typologických úvah.

Závěr (s. 110) je tvořen pouze devíti řádky, sdělujícími obecně výrazný přínos archeologie, poukaz na nedokončený výzkum obléhání hradu Sión v letech 2011-2012 a chatrnou pramennou základnu z bojiště u Tachova. Lze však souhlasit se závěrečnou větou a podpořit systematický a preventivní výzkum.

Formální úprava práce je přijatelná, lze pouze vytknout absenci popisů v obrazových přílohách,¹ po jazykové stránce obsahuje chyby, běžné ve většině rukopisů s poněkud čtenějším „konfliktem podmětu s přísudkem“.²

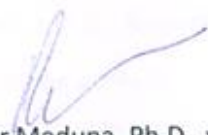
¹ Obr. 15, 16, 18, 22 (popisy stratigrafických jednotek či objektů), zčásti i 50 (kategorie prostupnosti vegetace), 53.

² Příkop a val...byli (s. 15), závazky...vázali (s. 24), objekty...mohli (s. 42), projektily...nemesli (s. 71), šipky...mohli (s. 94); malé písmeno patří k názvu pražané (s. 96) a křížáci (s. 106). Pouze na okraj se lze pozastavit nad samotným názvem práce – archeologie (čehokoli) v 15. století zřejmě neexistovala, pro případnou publikaci by bylo vhodné název upravit.

Dosavadní publikace P. Koscelníka jsou dokladem cílevědomého přístupu, který po přípravných pracích na rukopisech může vyústit v publikaci odpovídajících kvalit. Chronologicky poslední článek (*Koscelník – Kypta – Savková 2013*) je po formální stránce již kompaktním textem, což vynikne při srovnání s příslušnou kapitolou disertační práce.

Výše uvedené výhrady a otázky lze považovat za marginální a vhodné jako diskusní témata. Jako celek je práce metodicky homogenní, heuristicky zvládnutá a ve výsledku přínosná pro obor, proto ji k obhajobě doporučuji.

Praha, 27. 12. 2013

PhDr. Petr Meduna, Ph.D., v. r.
ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4
118 01 Praha 1

meduna@arup.cas.cz
603 921 900

Literatura

Grabolle, R. - Matoušek, V. – Meduna, P. – Smrž, Z. 2009: Die Schlacht bei Třebel/Triebel im Jahr 1647 und weitere Untersuchungen zur Archäologie des Krieges in der Tschechischen Republik, Tagungendes Landes museums für Vorgeschichte Halle, Band 2, s. 1-14.

Koscelník, P. – Kypta, J. – Savková, J. 2013: Dobývání hradu Siónu roku 1437. Povrchový průzkum palebných postavení obláhatelů, Archeologické rozhledy LXV, s. 574-598.